

Les notes del traductor
i la construcció de la imatge de l'altre:
el cas xinès a través de
La Nina de Pequín de Chun Sue

Sara Rovira-Esteva
(Sara.Rovira@uab.cat)

**VII Congrés Internacional de Traducció:
els Elements Paratextuals en Traducció**
Departament de Traducció i Interpretació
Universitat Autònoma de Barcelona
21-22 Juny 2010, Bellaterra

Introducció: hipòtesis

- En el context anglosaxó hi ha tendència a ennostrar (*domesticate*) i a regir-se per una ètica de la igualtat.
- El lector espanyol interessat per la literatura xinesa vol descobrir-hi un altre divers, fet que pot provocar que el traductor tendeixi a solucions traductores que visibilitzen l'Altre (*foreignize*) i a regir-se per una ètica de la diferència.
- La cultura espanyola és subordinada respecte a l'anglosaxona en relació als textos escollits pe ser traduïts però no tant pel que fa a les normes de traducció.
- Tant si visibilitzem l'Altre (ètica de la diferència) com si no (ètica de la igualtat), manipulem el text per crear-ne una determinada imatge.

Introducció: objectius i mètode

- Objectius:
  1. Fer palesa mitjançant la presència o absència de notes la relació de la cultura d'arribada amb l'original;
  2. Posar de manifest les normes de traducció dominants (tendències) en cada cultura meta;
  3. Apuntar la percepció del traductor sobre els coneixements que tenen els seus lectors de la cultura original i el paper que s'atorguen a si mateixos.
- Metodologia:
  - Anàlisi contrastiva de la traducció a tres llengües (castellà, català i anglès) de *Beijing wawa* (Chun Sue).
  - Tractament quantitatiu i qualitatiu de les notes.

Marc teòric I

- La traducció en tant que activitat de comunicació intercultural consisteix en un intercanvi cultural asimètric.
- Tema controvertit: darrere el debat sobre la conveniència d'incloure notes o no existeix la dicotomia entre obra d'art vs. document.
- Aquestes dues posicions tenen una correlació en l'absència o presència de notes.
- Dins del món sinològic anglosaxó predomina el primer posicionament.
- La reescriptura, doncs, es duu a terme al servei i està condicionada per certs corrents ideològics o poetològics (Lefevere, 1992).

Marc teòric II

- El text literari com a obra d'art:
  - Associat a la idea que el text traduït s'ha de llegir com si fos un original.
  - Les notes, en tant que intervencions explícites del traductor, no són adequades, ja que visibilitzen la seva tasca i el fet que el text no és original.
  - Tendència a l'aculturació per tal que el text traduït sigui reconeixible per al lector meta, mentre que l'Altre es difumina.

Què motiva la presència de notes? I

- Incompetència del traductor a l'hora de traslladar algun element “difícil” de traduir de l'original.
- Condicions de treball lligades a la limitació de temps, ja que incloure una bona nota al peu demana una reflexió, recerca i redacció suplementàries.
- Assumpció per part del traductor del paper de mediador o ambaixador cultural.

Què motiva la presència de notes? II

- Perquè ho exigeix el contracte:
  - “Si la traductora considera oportuna la redacció d’alguna nota aclaridora i/o ampliàtoria, aquesta s’inclourà a peu de pàgina”.
- La funció o tipus de text:
  - Els textos considerats de literatura popular (baixa cultura) tendeixen a prescindir de notes, mentre que els textos canònics (filosòfics, poètics, etc.) les accepten més fàcilment.

Tipus de notes

Tipus de notes	Castellà	Català	Anglès	=
TOTAL	63	27	0	8
Geogràfiques	2 (3,1%)	9 (33,3%)	0	2
Personatges	0	2 (7,4%)	0	0
Etnològiques	30 (47,6%)	8 (29,6%)	0	2
Metalingüístiques	8 (12,6%)	2 (7,4%)	0	1
Intertextuals	6 (9,5%)	9 (33,3%)	0	3
Tautològiques	15 (23,8%)	0	0	0
Altres	2 (3,1%)	1 (0,3%)	0	0

Notes geogràfiques

Zh	第二天赵平约我去他在树村租的房子去玩。 (p. 64)
Es	(...) Zhao Ping me propuso quedar para vernos en su habitación de alquiler en el pueblo de Shu .* [Se trata de un pueblecito de Pekín en el que se ha concentrado una gran cantidad de jóvenes rockeros con pocos recursos. Entre ellos, hay más de veinte grupos de música establecidos.] (p. 110)
Ca	(...) el Zhao Ping em va proposar d'anar a passar el dia a una casa que tenia llogada a Shucun .* [Es tracta d'un poble al nord de Pequín en el qual s'han concentrat una gran quantitat de joves rockers amb molts pocs recursos, entre els quals hi ha més de vint grups de música.] (p. 108)
En	The next day he invited me over to an apartment he'd rented at Tree Village, which people called Rock'n'Roll Village . (p. 76) → AMPLIACIÓ DINS DEL TEXT

Zh	我在中关村做软件程序设计。"他说。我看着他笑。就他，还中关村？还软件？ (p. 81)
Es	(...) diseño programas informáticos en Zhongguan –dijo. (...) me entraron ganas de reír. Alguien como él, en Zhongguan... Programas informáticos (...). (p. 131) → TRADUCCIÓ LITERAL
Ca	Sóc dissenyador de programes <i>software</i> a Zhongguancun (...).* (...) estava a punt de riure. Ell precisament..., ni més ni menys que a Zhongguancun i a sobre, ¿ <i>software</i> ? (...) [Zhongguancun és un barri de Pequín on recentment s'ha dut a terme una política de concentració de les empreses dedicades al desenvolupament de les noves tecnologies.] (p. 130)
En	I am a computer software programmer over at Zhongguan Village . I nearly laughed out loud. Zhongguan Village? Him? A software programmer? (p. 95) → TRADUCCIÓ LITERAL ⁹

Notes etnològiques I

Zh	(...) 顺便倒点打口盘回去卖。 (p. 87)
Es	(...) de paso, comprar dicos decomisados e inutilizados por la policía, que les practicaba un agujero para impedir su audición. (p. 142) → AMPLIACIÓ DINS DEL TEXT
Ca	(...) i de passada comprarien uns quants discos d'aquells foradats* per vendre a la tornada. [Es tracta de compactes (o cassetes) que, per no pagar impostos d'importació, se'ls ha fet una ranura que n'inutilitza les primeres cançons i que, per aquesta raó, es venen molt més barats.] (p. 140)
En	(...) pick up some punched CDs to sell back home. (p. 103) → TRADUCCIÓ LITERAL

Zh	吃油条。 (p. 56)
Es	Comimos youtiao . [Fritura china de masa muy similar a los churros.] (p. 98)
Ca	Vam menjar porres . (p. 96) → ADAPTACIÓ
En	We ate oil fritters (...). (p. 67) → ADAPTACIÓ / GENERALITZACIÓ

Notes etnològiques II

Zh	(...) 画的是一个满头青丝的穿红色 旗袍 的年轻女人. (p. 77)
Es	(...) en el que se representaba a una mujer joven con el pelo muy negro que llevaba un qipao rojo. [Vestido tradicional chino ajustado al cuerpo y con la falda abierta a ambos lados.] (p. 126)
Ca	(...) una pintura a l'oli d'una noia de cabells negres amb un vestit tradicional manxú de color vermell a la paret. (p. 125) → PARÀFRASI
En	(...) a large oil painting of a young woman with long black hair, dressed in a red cheongsam . (p. 91) → MANLLEU

Zh	(...) 唯一的乐趣就是玩 扎金花 .
Es	Lo único divertido es jugar al zajinhua . [*] [Juego chino de naipes.] (p. 154)
Ca	(...) i que l'únic que les divertia era jugar a cartes . (p. 151) → GENERALITZACIÓ
En	-- (p. 112) → OMISSIÓ

Notes metalingüístiques

Zh	外婆给母亲起名叫‘勤勤’，因为妈妈从小任劳任怨，宽容大度。(p. 70)
Es	Mi abuela le puso a mi madre el nombre de “ Qinqin ”,* porque de pequeña soportó muchas fatigas; era indulgente, generosa. [El carácter <i>qin</i> significa “laborioso”.] (p. 117)
Ca	L'àvia li va posar a la mare el sobrenom de Qinqin * perquè la mare, des de petita, sempre havia estat disposada a treballar dur i aguantar les crítiques (...). [Significa “treballadora”.] (p. 115)
En	My maternal grandmother called my mother her little worker ant , because even as a little girl she'd slaved away without complaining, a model child. (p. 83) → ADAPTACIÓ

Zh	卧槽泥马 (p. 34)
Es	Hijo de (mala) madre.* [Los cuatro caracteres que conforman el título original de este poema no tienen ningún sentido en conjunto. Sin embargo, su pronunciación es igual que la de la frase traducible por “Hijo de mala madre”. Por tanto se trata de un recurso de la autora para “disimular” el insulto.] (p. 65).
Ca	Bes ah! Vendre x sak → EQUIVALENT (JOC DE PARAULES)
En	-- (p. 8) → OMISSIÓ

Notes intertextuals

Zh	我爱你。我的爱是千山鸟飞绝，万径人踪灭。 (p. 5)
Es	Mi amor es como cientos de montañas en las que los pájaros desaparecen, como miles de caminos sin huellas.* [Se trata de los dos primeros versos de un poema de Liu zongyuan (773-819 d. de C.) (p. 26)]
Ca	El meu amor és com mil muntanyes sense ni un ocell i deu mil camins sense petja humana.* [Es tracta dels dos primers versos d'un poema de Liu Zongyuan (773-819 dC.) (p. 21)]
En	My love for you feels like birds soaring up from a thousand peaks. (p. 6) → OMISSIÓ

Zh	如此年轻 (...) 我没有希望，如此年轻. (p. 20)
Es	Tan joven (...). No tengo esperanza tan joven.* [Letra de una canción del grupo punk PK14.] (p. 45)]
Ca	(...) no tinc esperança, tan jove.* [Es tracta de la lletra d'una cançó d'un grup de música punk de Nanjing anomenat PK14.] (p. 42)]
En	(...) and walked out the gate, thinking of the band PK14's lyrics— So young (...) (I am without hope, so young. (p. 25) → AMPLIACIÓ DINS DEL TEXT

Conclusions I

- Dades qualitatives i qualitatives molt dispars.
- Les notes no responen tant al tipus de text, sinó condicionades per:
  - Normes de traducció de la cultura meta
  - L'actitud del traductor cap a la cultura original
  - L'actitud del traductor cap al lector de la traducció
  - La concepció del traductor de l'activitat traductora
- Hi ha solucions traductores semblen respondre a una ètica de la igualtat i unes altres a una ètica de la diferència.

Conclusions II

Solucions traductores	Actitud del traductor → imatge de l'Altre
Ampliació dins del text	Ètica de la igualtat S'atribueixen a l'autor paraules que no ha dit i que són òbvies per al lector original
Traducció literal	Ètica de la igualtat El lector es perd informació sobre la cultura original perquè no té la mateixa capacitat d'inferència
Adaptació	Ètica de la igualtat Es perden les referències culturals originals
Paràfrasi	Ètica de la diferència Es mantenen les referències culturals originals, però s'atribueixen a l'autor paraules que no ha dit i que són òbvies per al lector original
Manlleu	Ètica de la diferència Es mantenen les referències culturals originals
Generalització	Ètica de la igualtat Es perden les referències culturals originals
Equivalent	Ètica de la igualtat Es perden les referències culturals originals
Omissió	Ètica de la igualtat Es perden les referències culturals originals

Conclusions III

- Les notes responen clarament a una ètica de la diferència per part del traductor.
- Les solucions que responen a una ètica de la igualtat tendeixen a invisibilitzar l'Altre, ja que els trets identitaris que el caracteritzen es difuminen:
  - Les referències geogràfiques, a personatges i intertextuals són un recurs literari que usa l'autora per construir el seu univers referencial (identitat): influències i gustos literaris i musicals.
  - La intertextualitat és un recurs característic de la literatura xinesa, que en fa un ús molt més abundant que nosaltres.

Moltes gràcies!